

Városi udvariasság Budapesten?

EUROPAN 8 tervpályázat a Belső-Erzsébetvárosban

One of the most popular and maybe also the most prestigious tender of European architecture announced its decisions in Budapest on September 16, 2006. Because of the timeliness and complexity of the topic the scene of this round – the Inner City Erzsébetváros, that is the old-and-new Jewish quarter as it is often referred to – was selected by the Hungarian committee of EUROPLAN in co-operation with the Chief Architect's Office. The task set for the designers was to find ways of renewing the damaged urban structure by elaborating the overall principles for the treatment of the area concerned which is also to be supported by architectural designs for development targeted at a certain section of the district.

Az európai építészeti élet egyik legnépszerűbb és talán ma már legnagyobb presztízsű tervpályázatának budapesti eredményhirdetését 2006. szeptember 16.-án tartották Budapesten a Megyeháza dísztermében. Az első díjas terv szerzőinek képviselőjében Jutta Kliesch és Johanna Porep mutatták be tervüket a régi pesti zsidónegyed megújítására, mely még a mai, reménytelennek tűnő helyzetben is tartalmaz hasznosítható, megvalósítható ötleteket.

THOMAS LONGJIN, PHILIPPE VATHONNE, JORGE LOPEZ, JIMMY MARC
(FRANCIAORSZÁG, CHILE) TERVE

A francia kormány 1971-ben alapította meg a PAN (Programme d'Architecture Nouvelle) pályázati rendszert. Az elgondolás kiindulópontja az volt, hogy építészeti-városrendezési tervek, valamint kiemelt, főként lakásépítési feladatok magas színvonalú megvalósítását segítse elő. De legalább ilyen fontos célkitűzésként szerepelt, hogy legyen egy olyan program, amely segíti a fiatal építészeket gondolataik kiérlelésében és azok megvalósítását az önkormányzatok és beruházók által javasolt stratégiai helyszíneken. Az európai integrációs folyamatokkal párhuzamosan, 1988-ban a francia kezdeményezés európai szintre emelkedett, és több pályázati forduló után 2005-2006-ban már a nyolcadik EUROPLAN tervpályázati ciklust bonyolították le Európa 19 országában és 74 pályázati helyszínen, ahol egy több mint 2000 fiatal építészből, városépítészből és tájtervezőből álló csapat dolgozott.

Az EUROPLAN 8 tervpályázati forduló mottója az európai „udvariasság” (urbanity) volt, azaz a helyes városi viselkedés a szó minden értelmében. A pályázat a városi lét olyan új viselkedésformáival foglalkozott, melyek reflektálnak a város sokszínűségére, a különféle városi terek szellemi

és anyagi szükségleteinek jegyében; és olyan köztereket hoznak létre, ahol a városiakok valóban egymásra találhatnak oly módon, hogy a város társadalmi összetartó ereje hatékonyra válik.

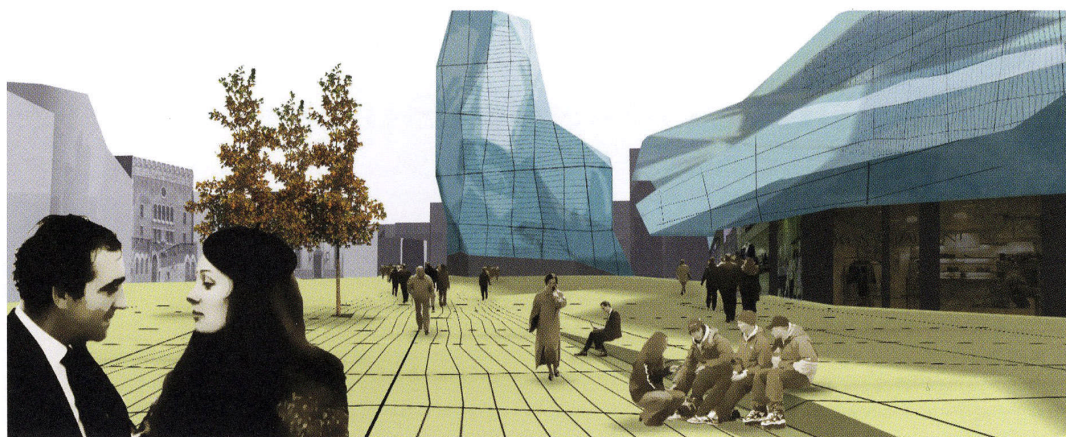
A tervpályázati forduló budapesti helyszínének a téma aktualitása és komplexitása miatt, az EUROPLAN magyarországi bizottsága a Főépítési Iroda közreműködésével a Belső-Erzsébetvárost – vagy ahogy sokan nevezik, a régi pesti zsidónegyedet – választotta ki. A terület sokszínűsége és összetett városi problémái számos cikkben megjelentek az MÉ hasábjain, 2002-ben külön tematikus számot szentelt a folyóirat a világörökséggé vált Andrassy útnak és a zsidónegyednek mint védő-rávezető zónának. A pályázók feladata a roncsolt városszerkezet megújítási lehetőségeinek keresése volt az egész terület kezelési elveinek kidolgozásával, melyet a negyed egy részén építészeti-beépítési tervvel is alá kellett támasztani.

A budapesti helyszínre összesen 25 pályamű – köztük 2 magyar – érkezett be. A többfordulós, nemzetközi tagokból álló zsűri heves viták eredményeképpen egy tervet díjazott (lásd később), de hat-nyolc különösen érdekes és markáns megoldás is született a tervpályázat során. A pályázatok szinte mindegyike nagy hangsúlyt fordított a meglévő szövethez való érzékeny alkalmazkodásra, mégis a pályázatok karakteresen elkülönülő módon nyúltak a városrészhez. A pályázók kisebb része a meglévő szövet és épületállomány teljes védelme és rekonstrukciója mellett, egy-egy jól megválasztott helyen, akár egy tömb teljes bontásával adott javaslatot olyan nagyméretű beavatkozásra, új épület, emlékmű, tér építésére, mely a terület egészére kihatással lehet.

Ugyanakkor a sikeres tervezők nagyobbik része, elvetve a Madách-sétány gesztusait, a terület karakterét a gyalogosításban, az átjáróházak rendszerében, a zárt udvarok feloldásában találta meg, keresve azt az épí-

BARBARA WITT, TALYA N. KOZMINSKY
(NÉMETORSZÁG, ISRAEL) TERVE

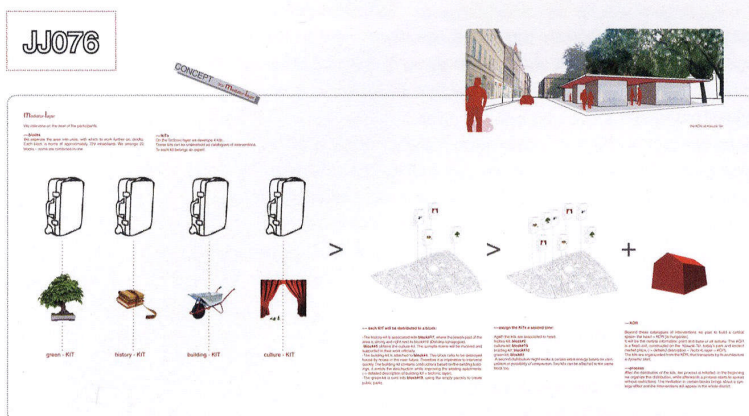
PABLO RICA, PATRICK WÜTHRICH (SPANYOLORSZÁG, SVÁJC) TERVE

tészeti, környezetalakítási karaktert, mely mind a negyed meglévő sűrűségéhez, mind jellemzőihez alkalmazkodni tud. A pályázók egy része tudatosan és szerencsésen alkalmazta a közterekben, félpublikus és félprivát terekben rejlő építé-

szeti lehetőségeket, és nagyobb építmények helyett kisebb a gyalogos mozgások igényeihez igazodó építészeti elemekkel építkeztek.

Az eredményes pályázati tervek ellenére felmerül a kérdés: vajon szerencsés döntés volt-e a terület problémáinak meghirdetése egy nemzetközi városépítészeti és építészeti ötletpályázat keretein belül, amikor a terület önkormányzati ingatlanainak jó része már magánkézbe került, az elképesztően magas szintterületi mutatók, valamint a Madách-sétány szinte állandósultak a meg-megújuló szabályozási tervekben; és amikor a terület nagy részén – az értékek számbavétele és a védelem elveinek tisztázása nélkül – megindult az erőteljes roncsolás, vagyis amikor a tervpályázatban megfogalmazott célok nem, vagy csak részben valósíthatók meg?

Ez a pályázat igazi célját akkor érte volna el, ha évekkorábban feltett kérdésekre tudott volna ilyen válaszokat adni a terület problémáinak kezelésére, de mivel a kerület városrehabilitációs akcióterve épülő szabályozási terve most készül a főváros és a kerület együttműködésével, talán van esély a pályázat tanulságainak beépítésére is.

ULRICH WEINGARTNER, JUTTA KLIESCH, JOHANNA POREP ÉS BÉNÉDICT BERNA GYŐZTES TERVE

I. díj JJ076 kódszámú terv

shake-up' networking erzsébetváros – rázzuk fel' avagy erzsébetvárosi hálózatok
Szerzők: Ulrich Weingartner, Jutta Kliesch, Johanna Porep, Bénédicte Berna

A győztes terv alapos és részletes vizsgálódás után, tisztán és világosan fogalmazza meg célját: a nagyméretű, egy gesztusra építő beavatkozás helyett kis léptékű beavatkozásokat javasol. Felhívja ugyanakkor a figyelmet a bontások leállítására, a helyi szereplők bevonására. Tudatosan igyekszik lazítani a szövetet és a sűrűséget, de felvállalja azt, hogy ez csak akkor lehet reális, ha bizonyos helyeken cserébe nagyobb sűrűséget biztosít. A terv nem egy hagyományos értelemben vett építészeti tervet készít, hanem sokkal inkább a módszerre, a cél elérésének kis léptékű környezetalakítási és építészeti elemeire koncentrál. Nem épületeket, beépítéseket tervez, hanem megfogalmazza azokat az eszköztárakat (kit), melyek különböző helyeken való, különféle csoportosításával érzékenyen lehet bármilyen szituációhoz igazodni.

A tervben megfogalmazott eszközöket a javaslat négy csoportba osztja:

history kit (történetiség eszközei): a még fellelhető történetiség előtérbe helyezése: épületek megvilágítása, művészeti alkotások

culture kit (kulturális eszközök): a terület kulturális városi léttel való megtöltése: szabadtéri rendezvények, filmvetítések foghíjakon, mozgó színpadok felállítása

green kit (zöldfelületi eszközök): a zöldterületek mértékének növelése, fák, fasorok telepítése, foghíjak beültetése, függőkertek, tetőteraszok létesítése; akácfa, nyárfák és diófák ültetése, mint a történeti hagyományok hordozói (utcanévek!)

building kit (építészeti eszközök): a beépítési sűrűség bizonyos helyeken való növelése és a lakásminőségek javítása: ráépítések (cover) és hozzáépítések (clip) alkalmazása.

A terv javaslatot tesz egy központi épület és szerv létrehozására is a Klauzál téren, melynek célja a területen belüli akciók szervezése és irányítása. A terv erőssége, hogy rendszerben és akár szabadon bővíthető eszközök kombinálásában gondolkodik, és javaslatainak jó része egy kezelési terv alapja lehet.